

viljan finns

Vad svensk folkbildning gör nu – och vill göra i framtiden

Sveriges 147 folkhögskolor och 10 studieförbund når varje år nära 2 miljoner människor. I studiecirklar, folkhögskolekurser och kulturaktiviteter möts människor – för lusten att lära och uppleva, i gemenskap med andra.

I den här skriften vill vi lyfta fram folkbildningens betydelse i samhället. Vi pekar också ut ett antal områden där folkhögskolor och studieförbund ytterligare vill skärpa sina insatser under de kommande åren.

Texten är en förkortad version av det budgetunderlag för 2004-2006 som Folkbildningsrådet lämnat till regeringen. Under de senaste åren har samhällsstödet till folkbildningen minskat. Det är en oroande utveckling som riskerar att allvarligt krympa folkbildningens handlingskraft och möjligheter.

Det är vår förhoppning att skriften ska inspirera och utmana företrädare för bidragsgivare i riksdag, landsting/regioner och kommuner att prioritera folkbildningen. Viktiga uppgifter väntar studieförbund och folkhögskolor. Viljan finns.

Bo Toresson
ordförande

Britten Månsson-Wallin
kanslichef

Folkbildningens betydelse...

...för den enskilda människan

Folkbildningen ger människan möjlighet att ta nya steg i livet. Och folkbildningen möter människan just i det steg hon befinner sig, med en pedagogisk grundsyn som utgår från varje individs möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

En bärande tanke i folkbildningens kunskapssyn är att den lärdom och de färdigheter deltagarna tillägnat sig ska leda till fördjupade insikter och personlig mognad. Här har det sociala samspelet central betydelse. Möten och samtal människor emellan är väsentliga inslag i folkbildningen.

Folkhögskollärare och studiecirkelledare kan förmedla otaliga exempel på hur deltagare växt, vunnit insikter och utvecklats i samspel med andra. Dessa berättelser bildar ett mönster – en väv av enskilda livshistorier som andas ökad självkänedom, stärkt självkänsla och personlig växtkraft.

...för lokalsamhället

Folkbildningens organisationer är drivkrafter för lokal mobilisering, utveckling och tillväxt. Studieförbund och folkhögskolor är ofta betydelsefulla aktörer i kommunernas kultur- och föreningsliv.

I studieförbund och folkhögskolor skapas och upprätthålls tusentals formella och informella sociala nätverk. Till folkbildningens mångfacetterade verksamhet kommer människor för att lära, samtala och aktivera sig tillsammans med andra. Dessa – ofta enkla och till synes anspråkslösa sam-

mankomster – bidrar i hög grad till att skapa mer levande och dynamiska lokalsamhällen.

Sammantaget har folkbildningen, kanske mer än någon annan aktör i samhället, tagit till sin huvuduppgift att stärka det civila samhället och att främja lärande, aktivitet och kreativitet.

...för landet

Folkbildningen fördjupar demokratin och göra fler medborgare delaktiga i att bygga en hållbar utveckling i framtidens Sverige. Genom folkbildningens tydliga förankring i svenskt folkrörelseliv formas en stark allians till försvar för grundläggande demokratiska värden och rättigheter.

Folkbildningens flexibilitet och höga pedagogiska kvalitet gör att studieförbund och folkhögskolor i framtiden kommer att få allt större betydelse som aktörer inom vuxenutbildningsområdet. Folkbildningens pedagogik är tillämpbar i ett arbetsliv som förändras i snabb takt, och där återkommande utbildning och kompetensutveckling blir allt mer framträdande inslag.

Det är en styrka för ett samhälle att kunna erbjuda alla medborgare – oavsett bakgrund och ekonomiska förutsättningar – möjlighet att lära nytt och utveckla nya intressen tillsammans med andra. Folkbildningen ska vara den främsta garanten för att denna möjlighet förverkligas – nu och i framtiden.

Vad vi gör nu – och vill göra i framtiden

Vad motiverar ett ekonomiskt samhällsstöd till folkbildningen? I en tid med ansträngd ekonomi i stat och kommuner finns det anledning att ställa den grundläggande frågan.

Svaret ska i första hand visa sig, inte i ord utan i praktisk handling. De uppgifter som folkbildningen idag ser som särskilt angelägna spänner över flera fält:

- Den svenska demokratin ska fördjupas och förstärkas.
- Klyftorna i samhället ska minska.
- Integrationen mellan gamla och nya svenskar ska öka.
- Folkhälsan ska förbättras.

Här är några av folkbildningens centrala uppgifter:

Folkbildning – för demokrati och delaktighet

Ett demokratiskt samhälle förutsätter kunniga och aktiva medborgare. Folkbildningen bidrar – med sina nära två miljoner deltagare årligen – i allra högsta grad till att göra svenska folket både kunnigare och aktivare.

Genom folkbildningens samarbete med folkrörelserna kommer människors åsikter och värderingar till uttryck. Nya former och metoder behöver dock utvecklas för att ta tillvara och kanalisera människors intresse för samhällsfrågor.

Folkbildningens organisationer kan och vill erbjuda arenor och verktyg där samhällsintresset kan artikuleras och leda till konkret handling. Studieförbund och folkhögskolor ska särskilt nå de människor som känner maktlöshet, främlingskap och tvivel på att demokratins möjligheter till inflytande också gäller dem.

Folkbildningens arbetssätt innebär i sig träning i demokrati. Pedagogiken bygger på att deltagarna aktivt tar del i planering och genomförande. Att diskutera, argumentera och kompromissa är självklara delar i den dagliga verksamheten.

Demokratifrågan berör folkbildningens själ. Därför måste beredskapen alltid vara stor för att med kraft möta eventuella hot mot det öppna och demokratiska samhället.

Folkbildning – för aktivitet och reflektion

Som en röd tråd genom folkbildningens verksamhet går tanken att stärka människors vilja och förmåga att ta ansvar. Aktiva och kunniga medborgare står bättre rustade för att forma och förändra sina liv.

Allt för många företeelser i dagens samhällen reducerar människor till passiva ”mottagare” av redan färdigproducerade ”upplevelser”. I kontrast till detta vill folkbildningen utmana människors inneboende kreativitet och skaparkraft.

Folkbildningen ger möjlighet till överblick och helhetsperspektiv i ett samhälle som framstår som allt mer svåröverskådligt. Här skapas ett slags eftertankens frizoner – där krav på prestation och effektivitet för en stund kan läggas åt sidan. Där tanke och fantasi får fritt spelrum.

Folkbildning – för bättre folkhälsa

Folkbildning och folkhälsa hänger intimt samman. Studieförbund och folkhögskolor är med sitt breda och omfattande verksamhetsutbud i sig folkhälsobefrämjande. Detta gäller

givetvis för alla åldrar, men inte minst bland de äldre är folkbildningens verksamhet av central betydelse.

Trots detta finns det anledning för folkbildningen – liksom för många andra samhällssektorer – att självkritiskt granska sin insatser, i en tid när mycket talar för att folkhälsan försämras.

Arbetet för en god folkhälsa är ett långsiktigt och målmedvetet åtagande, där folkbildningen kontinuerligt vill utveckla sina metoder och sin lyhördhet inför de nya hot mot folkhälsan som uppkommer.

Folkbildning – för nya och gamla svenskar

I jämförelse med många andra samhällssektorer har folkbildningen anledning att känna stolthet över arbetet bland invandrade. Många människor med utländsk bakgrund tar del av och uppskattar folkbildningens verksamhet. Framgångarna inspirerar till ytterligare ansträngningar.

All verksamhet i studieförbund och folkhögskolor ska tydligt präglas av alla människors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter, oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Folkbildningen ska i sin verksamhet också aktivt medverka till att denna grundläggande människosyn omfattas av andra samhällssektorer.

Många invandrade har dålig kontakt med det svenska samhället. Arbetslöshet, låg utbildning och bristande språkkunskaper kan leda till social isolering. Men att enbart rikta fokus på brister och problem vore inte att ge en rättvisande bild av verkligheten.

Det räcker dock inte med att enbart anordna bra verksamhet med invandrade. Integration förutsätter interaktion

– alltså möten mellan svenskar av olika nationell härkomst. Här vill folkbildningen ytterligare skärpa sina insatser. Segregation, utanförskap och främlingsfientlighet får aldrig bli kännetecknande för svenska samhället.

Folkbildning – för att uppleva och utöva kultur

Folkbildningens organisationer utgör Sveriges största kulturarena – både när det gäller att förmedla kulturupplevelser och för att erbjuda människor möjlighet till eget skapande. Studieförbund och folkhögskolor arrangerar kulturprogram, som utgör väsentliga delar av det lokala kulturlivet. Kulturcirklar ger amatörer möjlighet att skapa egen kultur och folkhögskolekurser lägger grunden till fortsatta högre konstnärliga studier.

Ett fortlöpande kvalitetsutvecklingsarbete är en förutsättning för att folkbildningen ska bibehålla sin centrala roll i svenskt kulturliv.

Att utöva och uppleva kultur handlar ofta om att våga tänja sina egna gränser som människa. Folkbildningens organisationer är och vill fortsätta vara vägvisare in i kulturens värld.

Folkbildning – för ett levande lokalsamhälle

Folkbildningen finns över hela Sverige. Det är också i lokalsamhället som den visar sin största styrka. Här kan man utveckla en lyhördhet inför lokala behov – och strategier för att tillgodose dessa.

Över hela landet är studieförbund och folkhögskolor betydelsefulla kultur- och utbildningsanordnare. Detta har särskild betydelse på landsbygden och på mindre orter, där ut-

budet ofta är begränsat. I ett samhälle som allt mer präglas av strömlinjeformad massmediakonsumtion är det viktigt att försvara den levande kulturen och lokala traditioner och mötesplatser.

Det är med stor oro Folkbildningsrådet konstaterar att antalet lokala studieförbundsavdelningar på senare år minskat. Om denna utveckling fortsätter riskerar den på sikt att allvarligt försämra folkbildningens möjligheter.

Folkbildning – för ett utvecklande arbetsliv

Folkbildningen bär en övertygelse om att kunskap och bildning är något värdefullt i sig – för människan och för samhället. Detta synsätt behöver dock inte stå i strid med ett ”nyttotänkande” som innebär att människor tillägnar sig kunskap utifrån ett givet syfte.

Folkbildningen bidrar till utveckling och kompetenshöjning i arbetslivet. Faktum är att studieförbund och folkhögskolor i allt högre utsträckning anlitas som utbildningsordnare av privata och offentliga arbetsgivare. Ofta efterfrågas just det som är folkbildningens kännetecken – förmågan att utgå från den enskilda människans behov, med moderna pedagogiska metoder där det sociala samspelet mellan deltagarna är ett väsentligt inslag.

Folkbildningens organisationer vill fortsätta medverka i förnyelsen av svenskt arbetsliv.

Folkbildning – för nya sätt att lära

Samhällsförändringarna ställer folkbildningen inför nya utmaningar när det gäller pedagogik och studiemetoder.

Den nya informationstekniken i kombination med flexi-

bla studieformer möjliggör en demokratisering av lärandet. Men tekniken och kunskapen måste bli tillgänglig för människor. Folkbildningen ser i den nya informationstekniken stora möjligheter och vill med kraft bidra till att utveckla pedagogiska metoder som gör det flexibla lärandet till en verklig tillgång för alla.

Det livslånga, livsvida och livsdjupa lärandet är redan idag en realitet. Den kunskap som efterfrågas är intimt sammankopplad med människans önskan att nå fördjupade insikter och personlig mognad.

Det mångkulturella Sverige ställer krav på pedagogisk förnyelse och kreativitet. Människor med skiftande kulturell och utbildningsmässig bakgrund ska ges samma möjligheter till aktiva insatser i det svenska samhället.

Att bygga strukturer för ett flexibelt och livslångt lärande i ett mångkulturellt samhälle. Där ligger några av folkbildningens utmaningar. Och för att möta dessa krävs en pedagogik som ständigt utvecklas – i spänningsfältet mellan tradition och förnyelse.

Sammanfattningsvis...

...har vi här lyft fram några områden där folkbildningen har betydelse – för den enskilda människan, för lokalsamhället och för landet i stort.

Folkbildningens frihet och självständighet är av avgörande betydelse för dess fortsatta styrka. Denna frihet står inte i motsättning till ett starkt samhällsansvar.

Friheten är snarare en förutsättning och en garant för den innovativa kraft och ideella glöd som är folkbildningens kännetecken.

Några fakta om svensk folkbildning

- Sverige har 10 studieförbund och 147 folkhögskolor som får del av stats-, landstings- och kommunbidrag.
- Varje år genomförs i studieförbunden cirka 320 000 studiecirklar med 2,6 miljoner deltagare. Folkhögskolorna har cirka 28 000 deltagare i de långa kurserna – från en termin till flera år – och cirka 80 000 deltagare varje termin i de korta kurserna.
- Studieförbunden är Sveriges största kulturarrangör. Varje år genomförs cirka 215 000 kulturprogram med totalt 15,6 miljoner deltagare och över 1 miljon medverkande. Folkhögskolorna genomför cirka 2 600 kulturprogram med cirka 115 000 deltagare varje halvår.
- Inom studieförbunden svarar de estetiska ämnena för 50 procent av antalet studiecirklar. Därefter följer samhällsvetenskap och information med 18 procent.
- Folkhögskolorna genomför allmänna och särskilda kurser på både grundskole-, gymnasie- och eftergymnasial nivå. De allmänna kurserna kan ge behörighet för högskolestudier och särskilda yrkesförberedande kurser finns inom exempelvis fritidsledarområdet, media, musik och friskvård.
- Utmärkande för studieförbund och folkhögskolor är att man utgår från deltagarnas behov och förutsättningar. Deltagarna har stora möjligheter att påverka innehållet och utformningen av studiecirklar och folkhögskolekurser.
- Studieförbunden är spridda över hela landet, med totalt

över 500 lokalkontor. Folkhögskolorna genomför kurser i cirka 160 kommuner, på 250 orter.

Folkbildningsrådet

Folkbildningsrådet bildades 1991 och är en ideell förening med vissa myndighetsuppdrag. Rådet fördelar statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor, lämnar budgetunderlag och årsredovisningar till regeringen samt följer upp och utvärderar folkbildningsverksamheten. Dessa uppgifter har rådet från regering och riksdag.

Folkbildningsrådet har tre medlemmar: Folkbildningsförbundet, Landstingsförbundet och Rorelsfolkhögskolornas intresseorganisation. För medlemmarnas räkning arbetar rådet med:

- folkbildningspolitisk bevakning,
- information,
- internationella kontakter,
- folkbildningsnätet – en digital mötesplats för folkhögskolor och studieförbund,
- centrala informationsinsatser om folkhögskolornas kurser via Folkhögskolornas informationstjänst (FIN).

Mer information

För ytterligare information, kontakta gärna Folkbildningsrådet (adress, se baksidan) eller www.folkbildning.se.

FOLKBILDNINGSRÅDET
Box 730, 101 34 Stockholm
Tel: 08-412 48 00 Fax: 08-21 88 26
E-post : fbr@folkbildning.se
www.folkbildning.se